

Хом'як О. А., к.пед.н., доцент (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне)

РОЗВИТОК ХУДОЖНЬО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК ЗАСІБ ОРГАНІЗАЦІЇ ЇХ ЕСТЕТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

***Анотація.** У статті обґрунтовано доцільність впровадження в навчально-виховний процес вищої школи педагогічної умови «включення у навчально-виховний процес системи творчих завдань, що організують естетичну діяльність студентів із урахуванням їхніх індивідуальних особливостей». Розкрито значення естетичного розвитку майбутніх учителів початкової школи як носіїв, трансляторів і творців найвищих духовних цінностей та ідеалів.*

***Ключові слова:** естетичне виховання, естетичний смак, майбутні учителі початкової школи, педагогічні умови, система творчих завдань, естетична діяльність.*

***Резюме.** В статье обоснована целесообразность внедрения в учебно-воспитательный процесс высшей школы педагогического условия «включение в учебно-воспитательный процесс системы творческих заданий, организующих эстетическую деятельность студентов с учётом их индивидуальных особенностей». Раскрыто значение эстетического развития будущих учителей начальной школы как носителей, трансляторов и создателей высоких духовных ценностей и идеалов.*

***Ключевые слова:** эстетическое воспитание, эстетический вкус, будущие учителя начальной школы, педагогические условия, система творческих заданий, эстетическая деятельность.*

***Annotation.** The article proves the feasibility of implementing into the educational process of high school teaching conditions of «creative tasks inclusion into the educational processes, organizing aesthetic activity of students according to their individual characteristics». It is revealed the value of future primary school teachers' aesthetic development as they are carriers, broadcasters and makers of the highest spiritual values and ideals.*

***Keywords:** aesthetic education, aesthetic taste, future primary school teachers, pedagogical conditions, the system of creative tasks, aesthetic activity.*

У період реформування, модернізації та зміни парадигм національної системи освіти, актуальності набувають питання виховання духовності у

студентської молоді. Навчально-виховний процес у вищій школі має забезпечити виховання у студентів естетичних смаків, як домінуючих у розвитку естетичної культури особистості. Вона є головною сутністю людини, вбирає в себе багатовіковий культурно-моральний та естетичний досвід людства, його уявлення про цінності життя, внутрішній світ особистості.

Сьогодні увага усього світу прикута до політичної та економічної ситуації в нашій державі, а проблеми естетичної культури стають, нажаль, другорядними. Ми переконані, що майбутні учителі початкової школи повинні в майбутньому стати педагогами нового покоління, здатними формувати духовну свідомість нації, виховувати й розвивати у підростаючого покоління художні вподобання, естетичні почуття, смаки. Вони стануть носіями, трансляторами і творцями найвищих духовних цінностей та ідеалів. Через діяльність вчителя реалізується і державна політика, спрямована на зміцнення інтелектуального та духовного потенціалу нації, і формуються маленькі особистості, світ яких відображається у веселках незрівнянного блиску власної неповторності.

Тому важливо створити у процесі навчання майбутніх учителів початкової школи такі умови, які б сприяли розкриттю їх творчих здібностей, формували б готовність до вільного продукування ідей і реалізації їх у кінцевому продукті діяльності.

Проблема естетичного виховання студентства багатоаспектна. Їй присвячена значна кількість наукових досліджень. Філософські основи цієї проблеми розглянуто у працях філософів-космістів, екзистенціалістів, в публікаціях С. Анісімова, В. Баранівського, Л. Буєвої, В. Кременя, Б. Кримського та ін.. Педагогічний аспект духовності, моральності розкрито у працях О. Бєлих, Є. Бондаревської, Т. Власової, О. Олексюк, Т. Петракової, Г. Шевченко, І. Карпенка та ін.. Психологічні засади виховання естетичної культури представлені в дослідженнях І. Бєха, М. Боришевського, Ж. Юзвак, І. Зеліченка та ін..

Дослідженню показників сформованості духовно-моральних якостей присвячені праці А. Байбакова, Т. Ільїної, І. Кального та ін.. Заслужують на увагу дослідження Л. Печко та її наукової школи щодо естетичного середовища навчального закладу.

Аналіз рівня дослідження проблеми та практики естетичного виховання студентської молоді свідчить про певну стереотипність вирішення цієї проблеми і недостатню розробленість такого важливого аспекту як вплив художньо-творчих здібностей майбутніх учителів початкової школи на організацію їх естетичної діяльності, на виховання духовних якостей студентської молоді в навчально-виховному процесі університету.

Важливим засобом виховання естетичних смаків майбутніх учителів початкової школи є організація їх естетичної діяльності, естетичного середовища. Усе це цілісно впливає на особистість студента: на його

почуття, настрої, потребу в досягненні освітньої та наукової мети. Естетичні почуття здатні розбудити духовний пласт людської особистості та її творчу насагу.

Вибір педагогічної умови – включення в навчально-виховний процес системи творчих завдань, що організують естетичну діяльність студентів із урахуванням їхніх індивідуальних особливостей – безпосередньо пов'язаний зі специфікою студентського віку.

Студентство – це особлива соціальна група людей, об'єднаних спільними інтересами (навчальними, виховними), поглядами, переконаннями тощо. Незважаючи на безліч чинників, які об'єднують молодь у групу «студенти», є один незмінний факт, який здатен вирізнити кожного з-поміж усіх. Йдеться про індивідуальні особливості, які, з філософської точки зору визначаються, як неповторність особистості, відмінність її від інших. Такі відмінності, в міру духовного розвитку людини, стають багатограннішими. «Кожна людина з моменту її зародження вирізняється вираженою індивідуальністю, яка проявляється на всіх рівнях організації» [1, с.10]. Будучи «яскравою» особистістю, кожен студент потребує такої організації виховної роботи, яка буде враховувати його індивідуальні особливості.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні необхідності впровадження в навчально-виховний процес вищої школи педагогічної умови «включення в навчально-виховний процес системи творчих завдань, що організують естетичну діяльність студентів із урахуванням їхніх індивідуальних особливостей».

Щоб реалізувати мету процесу виховання естетичних смаків з допомогою художньо-практичної діяльності, потрібно прагнути до пробудження творчого потенціалу в кожному студентові, розвивати його творчі здібності. Адже, для того, щоб сформувати у студента, майбутнього педагога, естетичні почуття, виховати естетичних смак, потрібно занурити його у світ прекрасного, долучити до самостійного створення красивих речей. Така діяльність містить притаманний їй творчий компонент. «Творчість – діяльність, яка породжує щось якісно нове, що відрізняється неповторністю, оригінальністю і суспільно-історичною унікальністю» [2, с. 443]. «Творчий процес – діяльність людини, в наслідок якої створюються нові матеріальні і духовні цінності суспільного значення» [2, с. 442].

Отже, при виборі творчих завдань, які сприятимуть організації естетичної діяльності студентів, необхідно враховувати: психологічні характеристики кожного студента (творчі здібності, пам'ять, увага, особливості пізнавальних процесів, риси характеру і волі); рівень уже набутих естетичних знань, естетичного досвіду, який може вплинути на подальшу естетичну діяльність; соціальні чинники (статус молодії людини в колективі, соціальне оточення, сім'я) [3].

Впровадження зазначеної педагогічної умови актуалізує необхідність плавного переходу від репродуктивної художньої діяльності (яка, звичайно ж, містить елементи творчості) до самостійної творчості студентів. Однак, такий перехід може відбутися лише за умови досить високого рівня захопленості мистецтвом, насолоди художніми цінностями. Вирішити це питання можливо шляхом зміщення акцентів від набуття майбутніми вчителями певних технологічних умінь і навичок, до стимулювання їхньої творчої активності.

Під системою творчих завдань, ми розуміємо, насамперед, розвиток художньо-творчих здібностей студентів. До комплексу художніх здібностей відносимо: образотворчі здібності, музичні, театральні. Оскільки розвиток одного різновиду здібностей сприяє розкриттю інших і комплексу в цілому, важливості набуває залучення студентів-учасників одного виду художньої діяльності до інших видів мистецтва, хоча б на рівні сприйняття. Це забезпечить розширення загального мистецького світогляду, сприятиме поліхудожньому розвитку особистості.

До творчих завдань з образотворчої діяльності ми відносимо опанування такими різновидами декоративно-ужиткового мистецтва як: витинанка, розпис, кераміка, писанкарство, народна іграшка, різьблення. Заняття живописом сприяють поєднанню власної практичної творчої діяльності зі сприйняттям, розвитком чуття кольору, форми, об'єму, вміння аналізувати, осмислювати навколишній світ через твір художнього мистецтва, удосконаленню вмінь втілювати в конкретному матеріалі свої життєві переживання.

Важливості, для виховання естетичних смаків у майбутніх учителів початкової школи, набуває опанування ними основ дизайнерської творчості та сучасних комп'ютерних технологій. У процесі дизайнерської творчості студенти наближуються до виховання естетичних смаків через художньо-образне сприйняття дійсності, оригінальність художнього мислення, формування чуття пропорційності, поєднання красивого й корисного, конструкторські здібності, творчий підхід до оформлення предметного оточення. Сучасні комп'ютерні технології дозволяють майбутнім учителям оволодіти основами комп'ютерної графіки і завдяки цьому використовувати різноманітні художні матеріали у власній художній творчості.

Будучи специфічною формою репрезентації суспільного буття індивіда, музика спонукає в слухачах особливу систему, суб'єктивного відношення, яка виражається стійкою, суб'єктивно-необхідною й ефективною формою регуляції музичної діяльності. У багатогранній системі мистецтв музика посідає вагоме місце, насамперед, завдяки своїм виховним можливостям. Виховний потенціал музичної творчості теж є беззаперечним саме завдяки її унікальній здатності виражати, перетворювати, моделювати багатобарвність і розмаїття людських емоцій і почуттів. Як справедливо зазначав Г. Гегель:

«Музика перетворює хвилювання внутрішнього почуття в його сприйняття, у вільне перебування його поруч, і саме цим вивільняє душу від тиску радості і страждань» [4, с. 130].

Здійснення естетичного впливу засобами музичного мистецтва в позааудиторний час відкриває широкі можливості для розвитку у майбутніх учителів початкової школи естетичного відношення до мистецтва і дійсності, сприяє духовному збагаченню їх особистості, розвитку естетичного смаку.

Розроблені творчі завдання для майбутніх учителів початкової школи, з метою організації їх естетичної діяльності у ВНЗ, сприятимуть розвитку в них інтересу і любові до музики, розвиватимуть уміння емоційно відгукуватися, розуміти характер і зміст музичних образів, відчувати розвиток музичної думки й усвідомлювати виражені в музиці ідеї.

Особливість включення в навчально-виховний процес ВНЗ творчих завдань виражається в тому, що студентський вік характеризується цілковитим зануренням у розважальну музику (про що свідчить наш досвід спілкування зі студентами і проведене дослідження). Академічне мистецтво (класична музика) із соціально-значущим змістом, втіленням у музичних шедеврах змістовних, глибоких ідей, на нашу думку, має могутній виховний потенціал, але, на жаль, досить звужену сферу застосування у вищій школі. Тому, вагомості набуває усвідомлений підхід до вибору музики: для ознайомлення, дозвілля, дискусій. Також, коректним введенням творів високого музичного рівня одночасно з популярними жанрами, залучення студентів до розроблення певних культурно-масових форм діяльності, актуальних серед молоді: «КВК», «Бліц-турнір», «Брейн-ринг», конкурс «Попурі», які передбачають спілкування з музичним мистецтвом.

Система творчих завдань передбачає всебічний музичний розвиток майбутніх учителів початкової школи. Найбільш доступними традиційними масовими формами є хор, гурток любителів музики, ансамбль. Участь майбутніх педагогів у музично-виконавській творчості сприяє розвитку їхніх музичних здібностей, інтересу до музичної творчості, активізує мистецьке спілкування й самовираження.

Розвиток театральних здібностей майбутніх учителів набуває актуальності у зв'язку із загостренням проблем виховання цілісної особистості. Сьогодні театральне мистецтво є вираженням комплексного художньо-естетичного погляду на навколишній світ.

Завдання пов'язані з аналізом художніх образів і характерів, дійовим утіленням цих образів на сцені, проникненням у переживання героя, у ті обставини, в яких він живе і діє, впливають на формування світогляду молодих людей, оціночних суджень, естетичних смаків. «При сприйнятті й аналізі п'єси, а тим більше при її втіленні емоційно насичені судження й оцінки переростають у переконання, що слугують основою формування

світогляду й характеру, морально-естетичних ідеалів, конкретних рис і якості особи» [5, с. 247].

Отже, організація естетичної діяльності майбутніх учителів початкової школи суттєво збагачує емоційно-естетичну сферу особистості студентів. Виникнення позитивних естетичних емоцій сприяє формуванню стійкого інтересу до творчості.

1. Егорова М. С. Онтогенетика индивидуальности человека / М. С. Егорова, Т. М. Марютина // Вопросы психологии. – 1990. – № 3. – С. 9–16. 2. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва : (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) : монографія / Г. М. Падалка. – К. : Освіта України, 2008. – 274 с. 3. Петрова Г. А. Вопросы эстетической подготовки будущего учителя / Г. А. Петрова. – Казань : Изд-во Казан. ун-та, 1976. – 200 с. 4. Гегель Г. В. Ф. Сочинения. Т. XII. Лекции по эстетике. Кн.1 / Г. В. Ф. Гегель; АН СССР. Ин-т философии; пер. Б. Г. Столпнера. – М. : Соцэкгиз, 16 тип. треста «Полиграфкнига», 1938. – 472 с. 5. Гончарова И. Ф. Эстетическое воспитание школьников средствами искусства и действительности / И. Ф. Гончарова. – М. : Педагогика, 1986. – 128 с.

Рецензент: д.психол.н., професор Ставицький О. О.